

afb. 9. Om te voorkomen dat de kolonisten drank kochten, werden zij deels uitbetaald in winkelkaartjes die alleen in de drankloze koloniewinkel als betaalmiddel werden geaccepteerd.

(Drents Archief Assen, Maatschappij van Weldadigheid, inv.nr 0121)

van bestaan was tijdens de negentiende eeuw in de rest van de maatschappij nergens te krijgen.

Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelmina-oord worden vaak aangeduid als 'vrije koloniën', in contrast met de grote gestichten die de Maatschappij van Weldadigheid vanaf 1822 bouwt. Eerst op diezelfde verlaten vesting bij Ommen waar ook de strafkolonie gevestigd is, de Ommerschans. Daar verrijst zomer 1822 een groot gebouw met slaapzalen voor duizend bedelaars. Na een verbouwing aan het begin van 1823 wordt dat aantal uitgebreid naar twaalf honderd. Datzelfde jaar begint de bouw van drie 'etablisseminten' in de buurtschap Veenhuizen, op dat moment de grootste gebouwen in ons land. Aan de binnenkant van de carrévormige

gestichten bevinden zich de slaapzalen; in Veenhuizen 1 en 3 voor weeskinderen; in Veenhuizen 2 voor bedelaars. Aan de buitenzijde wonen arbeidershuisgezinnen, militaire veteranen en personeelsleden. Voor de Ommerschans en Veenhuizen blijft logischerwijs de aanduiding 'onvrije koloniën' over, maar in de praktijk ligt die grens niet zo scherp. Veteranen en arbeidershuisgezinnen mogen de 'onvrije kolonie' verlaten als ze dat willen. Anderzijds zijn er vrije kolonistengezinnen die niet weg mogen voordat zij de verstrekkingen –voedsel, huisraad, kleding– met hun werk hebben terugverdiend. Voor alle activiteiten van de Maatschappij van Weldadigheid tezamen zijn drie aanduidingen in omloop, waarvan er één als onjuist moet worden bestempeld. 'Drentse armenko-